

Jaarverslag 2024

Universiteit Antwerpen
Departement Bibliotheek &
Archief
Dienst Bijzondere Collecties

**Universiteit
Antwerpen**

Bibliotheek van het
Ruusbroecgenootschap

Universiteit Antwerpen
| **Ruusbroecgenootschap**

Inleiding

2024 was voor zowel de dienst Bijzondere Collecties (verder: BC) als de bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap (verder: RG) een jaar van uitzoeken, proberen, wennen en experimenteren.

Dit had grotendeels te maken met enkele gebeurtenissen in het personeelsbestand. Eind 2023 kwam Kara immers in dienst als bibliothecaris bij RG en in april 2024 ging ze voor de rest van het jaar met moederschapsrust. Dit heeft vanzelfsprekend een grote impact gehad op de al zeer krappe personeelsbezetting bij RG en heeft er als dusdanig voor gezorgd dat er in 2024 misschien iets minder output was dan andere jaren op vlak van publicaties, rondleidingen en publieksgerichte activiteiten. Er gaat heel veel dank uit naar de collega's die de bibliotheek draaiende hebben gehouden tijdens de moederschapsrust van Kara. De bibliotheek en leeszaal zijn altijd open kunnen blijven en alle basisfuncties bleven gegarandeerd, en er werden ook mooie zaken gerealiseerd.

Bij BC trad vanaf 1 januari Jef De Ridder in dienst als expert Bijzondere Collecties. Dit resulteerde in de ruimte in het personeelsbestand om verschillende nieuwe projecten uit te zetten, vooral op het gebied van publiekswerking. We verdiepten onszelf in de manieren waarop IIF onze beeldvorming kan verruimen en volgden verschillende opleidingen, gingen langs bij de Transkribus-workshops om ons licht op te steken over hoe artificiële intelligentie onze handschriften zou kunnen ontcijferen en namen deel aan de collegagroep Beladen Bibliothecair Erfgoed die de bias in erfgoedcollecties wil aankaarten en remediëren. In het licht daarvan mogen ook verschillende andere van onze initiatieven bekeken worden: BC en RG namen samen deel aan een schrijfactie voor Wikipedia op internationale vrouwendag, en BC publiceerde een artikel over twee vrouwelijke drukkers in onze collectie. Tenslotte namen we actief deel aan de Summer School met als thema *Women Authors, Printers, Readers*.

Dit allemaal terwijl BC en RG onophoudelijk oog bleef hebben voor de kwalitatieve ontplooiing van onze dagelijkse werking. Zo was 2024 een erg vruchtbaar jaar op het vlak van digitalisering voor BC. De online collectie groeide fors aan en ook de zorg voor de magazijnen van BC en RG werd consequent hooggehouden. Tijdens de zomer namen we ons magazijn naar jaarlijkse gewoonte weer grondig onder handen - ondertussen uitgegroeid tot een waardevolle traditie.

Hieronder krijg je een overzicht van alles wat we het voorbije jaar hebben gerealiseerd, maar sowieso zijn wij helemaal klaar om in 2025 – bovendien een feestjaar voor RG! – weer op volle krachten te draaien!

Inhoudstafel

Inleiding	1
Inhoudstafel.....	3
Werking	4
Basisfunctie 1 – Verzamelen.....	5
Basisfunctie 2 – Behoud en beheer (BC).....	7
Basisfunctie 2 – Behoud en beheer (RG)	10
Basisfunctie 3 – Onderzoek & Onderwijs	13
Basisfunctie 4 – Publiekswerking (presenteren en toeleiden) (BC)	16
Basisfunctie 4 – Publiekswerking (presenteren en toeleiden) (RG).....	22
Basisfunctie 5 – Participatie.....	23
Kerncijfers.....	27
Colofon	28
Bijlage – Aanwinsten 2024	29

Werking

Personeel BC

Het team van BC bestaat uit vijf vaste medewerkers, aangevuld met tijdelijke projectmedewerkers, stagiairs, jobstudenten en vrijwilligers. In 2024 werden twee jobstudenten ingezet voor tijdelijke hulp. In tegenstelling tot de voorgaande jaren gebeurt de catalografie van nieuwe aanwinsten nu door iemand van de dienst BC (met een achtergrond in catalografie) zelf.

Naam	Aanstelling/effectief in Dienst	Functie
Dr. Maartje De Wilde	1 fte (90%)	Conservator & Diensthoofd BC
Lotte Tilborghs	0,8 fte	Tijdelijk projectmedewerker BC
Jef De Ridder	0,8 fte	Expert Bijzondere Collecties
Annegreet Verlinde	0,5 fte (25%)	Dossierbeheerder BC
Karen Andrée	0,5 fte	Stafmedewerker Kunst op de Campus
Nadia Bijl	0,5 fte	Tijdelijk projectmedewerker Kunst op de Campus
Daniël Ermens	0,5 fte	Stafmedewerker Academisch Erfgoed
Marc Demolder	200 u	Vrijwilliger Academisch Erfgoed
Vacily Meisman	120 u	Stagiair Publieksgeschiedenis – MA Geschiedenis UAntwerpen (december 2023 – maart 2024)
Fiep Willems	76 u	Jobstudent
Annelien Vannot	61 u	Jobstudent
Jan De Ridder	38 u	Vrijwilliger
Laura Devlesschouwer	48 u	Vrijwilliger
Elisabeth Dockx	96 u	Vrijwilliger

Budget BC

BC beschikt over een gemiddeld jaarbudget van 33.000 euro. Ongeveer 15.000 euro is beschikbaar voor acquisitie en/of behoud en beheer. De rest gaat naar werkingskosten voor o.a. aankoop van materialen, reiskosten, lidmaatschappen. Ook relatief kleine onkosten voor Academisch Erfgoed en Kunst op de Campus worden door BC gedragen. De betaling van de jobstudenten gebeurt op budget van de UB. Alle grote uitgaven worden voorgelegd aan de hoofdbibliothecaris en/of de domeincoördinator van de UB.

Kerncijfers

Jaarbudget	33.000
Acquisitie van preciosa	12.781,44
Jobstudenten	1.800,18
Onderhoud scanner	3.048,30
Onderhoud microfilmlezer	1.646,08

Personeel RG

Het team van RG bestaat uit vier vaste medewerkers, aangevuld met enkele vrijwilligers en stagiaires.

Naam	Aanstelling/effectief in dienst	Functie
Kara Verboven	0,8 fte	Bibliothecaris & conservator RG
Daniël Ermens	0,5 fte	Collectiespecialist handschriften & prenten
Joke De Wilde	0,5 fte	Collectiespecialist oude drukken
Bart Clymans	0,6 fte	Bibliotheekmedewerker
Robrecht Neyrinck	120 uren	Stagiair master Historische Taal- en Letterkunde UGent
Louke Boom	120 uren	Stagiair master Taal- en Letterkunde
Stefanie De Herdt	120 uren	Stagiair master Geschiedenis
Patricia De Bruyn	één halve dag per week	vrijwilliger
Theo Venken	één hele dag per week	vrijwilliger

Budget RG

RG kan jaarlijks beschikken over een budget van 30.000 euro voor de aankoop van boeken. Uitgaven voor de aankoop van handschriften, oude drukken en prenten worden vooraf besproken met de directeur en worden voorgelegd aan de vaste onderzoekers van het genootschap. Het budget voor de werking van de bibliotheek bedraagt jaarlijks 5.000 euro. Dit wordt o.a. besteed aan de aankoop van materialen, reiskosten, lidmaatschappen e.a.

Kerncijfers

Jaarbudget boeken	30.000
Acquisitie van preciosa	14.350,08
Moderne monografieën, tijdschriften & reeksen	15.649,92
Overdracht naar 2025	/
Werking	5.000
Onderhoud scanner	1232,61

Basisfunctie 1 – Verzamelen

BC en RG zoeken gericht naar schenkingen en aankopen op veilingen en in antiquariaten. Daarbij hanteert elk van beide instellingen zijn eigen zwaartepunten als richtsnoer

BC

In 2024 breidde de de collectie van BC uit met een dertigtal stukken. Het gros daarvan werd aangekocht bij veilinghuizen Arenberg en Van de Wiele. Daarnaast mochten we dit jaar ook enkele schenkingen ontvangen. Aankopen gebeuren steeds met aandacht voor onze zwaartepunten en onze missie als ‘geheugen van de universiteit’. Het was een vruchtbaar jaar voor de zwaartepunten ‘Geschiedenis (van de Lage Landen)’ en ‘Antwerpse drukkers’, specifiek van het huis Verdussen, maar ook van anderen zoals Van Keerberghen, Peeters, Jeger, Crinitus en Bellerus.

Het meest recente boek – een geschiedenis van het oude Griekenland - dateert van 1787, en het oudste van 1532, een werk van Lactantius, die ook ‘de christelijke Cicero’ werd genoemd. Ook de echte Cicero kon niet ontbreken, naast andere klassieke auteurs als historici Marcus Justinus en Quintus Curtius Rufus.

Daarnaast hielden we onze ogen open voor andere opportuniteiten en die leverden dit jaar misschien wel onze meest opmerkelijke aanwinsten op. Zo wisten we via antiquariaat Quaritch uit Londen onze handen te leggen op een achttiende-eeuws handschrift. Wat zo speciaal is aan deze gebundelde lesnota’s van het vak dialectiek is dat ze geschreven zijn door Carolus Maria Gasparoli, een student aan het Antwerpse Jezuïetencollege, een voorloper van onze huidige universiteit, die later als boekverzamelaar actief werd. Deze meer dan tweehonderd pagina’s werden met verzorgde hand geschreven en verlucht met prachtige illustraties. In deze tijden van laptops blazen ze tastbaar leven in de geschiedenis van het onderwijs aan onze Antwerpse jezuïetenscholen. Ook de prijsboeken die we aankochten versterken het ‘geheugen van deze universiteit’: de eerder aangehaalde filosofische werken van Cicero werden op 9 september 1718 als prijsboek door het Jezuïetencollege geschonken aan Eugène Bossaert uit Ieper.

Een ander prijsboek is *Inleydinghe tot de liefde Godts* van de jezuïet Pennequin – opmerkelijk niet omwille van de godvruchtige inhoud, maar wel omdat het aangeboden werd aan een meisje, Maria vander Velde. Aankopen als deze ondersteunen onze aandacht voor diversiteit en meerstemmigheid in onze collectie.

Schenkingen

- 4 werken kregen we uit een anonieme schenking
- 2 werken uit een schenking van Guido Marnef.
- 2 werken kregen we uit schenking van EHC
- 1 schenking van Hendrik Deelstra
- 1 modern preciosum van Ietse collega’s

RG

Aankopen

Als onderzoeks- en erfgoedbibliotheek hebben wij een bewaarfunctie voor publicaties over alle aspecten van de geschiedenis van de christelijke geloofsbeleving, spiritualiteit, mystiek en devotie in de Lage Landen van de middeleeuwen tot het heden. Deze functie bepaalt in grote mate het huidige aankoopbeleid. Wij zijn actief op diverse veilingen (Arenberg Auctions in Brussel, Van de Wiele in Brugge, Bubb Kuyper in Haarlem zijn de vaakst bezochte). Af en toe worden er ook aankopen gedaan bij een antiquariaat of via een particulier.

Wij moeten ons natuurlijk ook laten leiden door het aanbod en 2024 was een uitzonderlijk vruchtbaar jaar voor de prentencollectie. Zowel op veiling als via particuliere weg werden veel prenten aangeboden. Zo kon de prentencollectie in 2024 maar liefst met 2845 stuks uitgebreid worden.

In het voorjaar van 2024 kreeg RG de vraag van de Franciscanessen van Herentals om langs te gaan bij hen. Binnen afzienbare tijd moeten ze een vleugel van het klooster verlaten. In die vleugel werden mariabeelden, devotieprenten en bedevaartsvaantjes bewaard, zo zeiden ze in hun eerste mail. In april 2024 gingen Kara, Joke en professor Tine Van Osselaer ter plaatse. Wat ze aantroffen bleek nog veel meer dan wat er in eerste instantie aangegeven werd. In de zomer van 2024 gingen Joke en Tine weer ter plaatse, ditmaal om alles te fotograferen en inventariseren. Er werd een plan van aanpak opgesteld en er werd afgesproken dat in 2025 een deel van de collectie zal overgebracht worden.

Voor een volledig overzicht van de aanwinsten voor RG en BC in 2024, zie de bijgevoegde lijst achteraan dit verslag.

Basisfunctie 2 – Behoud en beheer (BC)

BC bewaart en presenteert de fysieke collectie in optimale omstandigheden. Speciale aandacht gaat naar de conservering van haar kostbare werken en luxe-edities

In de loop van het jaar werd ons magazijn, waar we het erfgoed onder gecontroleerde vochtigheidsgraad en temperatuur bewaren, onder handen genomen om stof op te kuisen. In de zomer nemen we elk jaar een deel van het magazijn onder handen zodat we na enkele jaren rond zijn en overal het overtollige stof hebben afgedaan. Dat gebeurt in samenwerking met jobstudenten. Dit jaar namen we logischerwijs de draad weer op waar we hem vorig jaar hebben laten liggen. Elk volume vanaf plaatskenmerk MAG-P 14.307:1 tot MAG-P 15.352 werd stuk per stuk van de plank gehaald en met de boekenstofzuiger proper gemaakt. Zo kregen om en bij de 1400 boeken een droogreiniging.

Ondertussen werden de lege planken afgestoft en gepoetst. In totaal werden 266 planken gereinigd en wanneer ze droog waren, zorgvuldig terug gevuld.

Ook de vloer werd geveegd en gedweild en het magazijn werd opgeruimd.

BC brengt schade aan de fysieke collectie in kaart en zorgt voor eerstelijnsconservering

Sinds begin september 2024 zijn we bij BC gestart met de systematische registratie van schade- en fysieke kenmerken van onze collectie. Het doel is om ooit de volledige collectie te beschrijven, maar momenteel zijn we gestart met de deelcollectie van het Onze-Lieve-Vrouwecollege van Antwerpen.

Deze collectie bevat meer dan 2.158 objecten in de Universiteitsbibliotheek, waarvan er 2.004 zich in het magazijn van de Bijzondere Collecties bevinden. De vrijwilliger werd eerst grondig ingeleid in het bepalen van de schade- en fysieke kenmerken van dit bibliothecair erfgoed en het beschrijven ervan in de brocadesoftware. In totaal kwam hij in 2024 elf sessies van telkens ongeveer drie uur, en verwerkte hij in de loop van de drie daaropvolgende maanden al om en bij de 180 volumes. Het doel is om een duidelijk zicht te krijgen op de staat van deze collectie zodat in de toekomst prioriteiten gelegd kunnen worden in ons conserveringsbeleid. Naast de fysieke en schadekenmerken noteert de vrijwilliger ook op beperkte wijze of er herkomstmerken in de band aanwezig zijn en noteert hij minimaal de inhoudelijke gegevens daarvan. Zodoende kunnen deze gegevens op een later tijdstip ingevoerd worden in de vernieuwde module voor objectbeschrijvingen, zoals die in Brocade ontwikkeld wordt door Anet, het bibliotheekautomatiseringsteam van de UAntwerpen.

Ook aan de herwerking van die software werkten we mee. De module voor objectbeschrijvingen was immers aan vernieuwing toe. Bovendien werd van deze gelegenheid gebruik gemaakt om de veldstructuren aan te passen naar dezelfde structuur die wordt gebruikt in beschrijvingen van kunstwerken bij de dienst Kunst op de Campus. Deze veldstructuur is compatibel met de SPECTRUM-standaarden. De nieuwe software is veel soepeler, staat gedetailleerdere beschrijvingen toe én laat ook de ruimte om publiekscatalogi te bouwen op de gegevens in de objectenmodule. Zo zal je dus in

de toekomst kunnen zoeken op boeken met specifieke schade-, herkomst- of fysieke kenmerken. De uitrol voor deze nieuwe module staat gepland voor 2025.

Zuurvrije dozen

Bovenstaand werk is nauw verbonden met ons beleid om de bewaarsomstandigheden van onze meest kwetsbare objecten te optimaliseren. Jaarlijks of tweejaarlijks worden er dozen op maat besteld bij een gespecialiseerde firma. Boeken met perkamenten kaften of risico op (verdere) beschadiging worden geïnventariseerd zodat deze bij de volgende bestelling een doos op maat kunnen krijgen. Het werk dat de vrijwilliger steekt in het registreren van de toestand van de collectie kan in de toekomst de keuze voor welke objecten extra bescherming verdienen, rechtsreeks beïnvloeden.

BC monitort nauwgezet de bewaarcondities van de collectie

De hoogst gemeten temperatuur in het preciosamagazijn was 26,5°C, de laagst gemeten temperatuur 19,5°C. Dit fluctueert mee met de buitentemperatuur. De schommelingen zijn heel geleidelijk en de gemiddelde temperatuur is 20,7°C. De relatieve vochtigheidsgraad schommelde tussen 33,25% en 59,75%. De gemiddelde luchtvochtigheid ligt tussen 39% en 40%. Deze cijfers liggen grotendeels in het verlengde met die van vorig jaar.

Wanneer er door meerdere mensen in het depot wordt gewerkt, bv. om elektriciteit of verlichting aan te passen of in het zeldzame geval van een rondleiding voor een groep, kan dit tot afwijkende waarden leiden.

Overzicht van de loggers in het magazijn:

	Logger 1	Logger 2	Logger 3	Logger 4	Gemiddelde
Temperatuur (in °C)					
Min	19,5	19,9	18,1	20,2	19,425
Max	26,20	26,1	26,1	26,5	26,175
Gemiddeld	20,5	20,6	20,8	21	20,725
Relatieve vochtigheid (in %RV)					
Min	34	33	33	33	33,25
Max	57	64	57	61	59,75
Gemiddeld	39,9	39,3	38,6	40,2	39,5

De vier loggers die de klimaatomstandigheden registreren zijn strategisch verspreid over ons beveiligd magazijn.

- Logger 1 ligt bij MAG-P 11.943 (vooraan in het magazijn)
- Logger 2 ligt bij MAG-MP-E 16 (in het midden van het magazijn)
- Logger 3 ligt bij KP 54 (achteraan in het magazijn)
- Logger 4 ligt bij MAG-P 13.1765 (in de buurt van de Beckett-collectie – midden van het magazijn)

BC voert op regelmatige basis schimmeltesten uit om de aanwezigheid van actieve schimmels tijdig op te sporen

In 2024 werden in totaal 13 objecten (12 uit de Beckett-collectie en 1 gift) gecontroleerd op de aanwezigheid van schimmels. Hiertoe werden stalen genomen van de snedes, het boekblok, de platten en een enkele keer ook van de boekband of stofwikkels. Deze stalen werden in een kweekkast gestoken en zes keer nagekeken (op dag 2, 4, 6, 8, 10 en 12 na de staalname). Alle resultaten van de Beckettcollectie waren negatief. Het staal van de gift was wel positief. Maar dat object, een prent, was meteen na ontvangst in quarantaine geplaatst en gecontroleerd en is ook na de test in quarantaine gebleven. Het is nog niet in contact geweest met de rest van de collectie en wacht op behandeling.

Controle op ongedierte

Op verschillende plekken staan valletjes voor ongedierte. Deze worden op regelmatige basis gecontroleerd en vervangen. Indien er een plotse toename van zilvervisjes of dergelijke zou zijn, kan hierdoor snel ingegrepen worden.

Digitalisering

De strategie van BC voor het digitaliseren is gebaseerd op twee pijlers. Eerst en vooral worden alle nieuwe aanwinsten – indien het materiaal het toelaat – onder de scanner gelegd. Daarnaast selecteren we werken uit het magazijn op basis van ouderdom en uniciteit. De oudste werken komen eerst, maar wat elders al gedigitaliseerd is, scannen we niet. Het scanwerk gebeurt hoofdzakelijk door de leeszaalmedewerkers van de algemene lezersdiensten en door jobstudenten. In 2024 werden 73 werken gedigitaliseerd, en 15.576 nieuwe scans aan het digitaal platform toegevoegd, wat meteen zichtbaar is in de publiekscatalogus van BC.

Basisfunctie 2 – Behoud en beheer (RG)

Preservatie

De bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap wil sterk inzetten op de preservatie van haar collectie. In dat verband kunnen we melden dat het één van de continue opdrachten is van medewerker Bart om de collectie oude drukken systematisch te **droogreinigen**. Indien nodig voorziet hij, of een andere collega, de oude drukken ook van zuurvrije wikkels. Daarop aansluitend is het natuurlijk belangrijk dat de ruimtes waarin de collectie bewaard worden zoveel mogelijk stofvrij zijn. Daarom worden de magazijnen en depots elk jaar tijdens de zomer onder handen genomen. De vrije planken worden afgestoft en de hele ruimtes worden gestofzuigd. In 2024 gebeurde dit door de schoonmaakploeg in de week van 19 augustus.

Ook binnen de prentencollectie werden er op vlak van preservatie belangrijke stappen gezet. Een nieuwe vrijwilliger heeft zich volop gestort op het **herpakken van de devotieprenten**. Eerst worden de prenten van hun zuurvrije houder losgemaakt, waarna ze in een insteekhoes van melinex gestoken worden. Dit heeft als voordeel dat de voor- en achterzijde van de prent zichtbaar blijven en dat de prent zelf in principe nooit meer met de blote hand aangeraakt moet worden. Omdat een

hoesje van melinex op zichzelf niet veel steun geeft, worden de prenten daarna nog eens in een zuurvrije hoes gestoken, al dan niet nog bijkomend gecombineerd met een zuurvrij karton. Zo kregen in 2024 meer dan 1000 prenten een nieuw jasje.

Conservatie, registratie en ontsluiting

In 2022 ging één van de vaste medewerkers van de bib, Patricia, op pensioen. Sindsdien is zij nog actief als vrijwilligster. In die hoedanigheid voorziet zij de oude drukken systematisch van zuurvrije stroken met barcode en voegt zij deze barcodes toe aan de records in Brocade. In 2024 deed zij dit voor ongeveer 300 oude drukken.

Medewerker Joke zorgde voor 221 nieuwe beschrijvingen met lidmaatschap od (oude druk) in Brocade en vulde zo'n 500 beschrijvingen aan. Daarnaast heeft zij het archief van zuster Rumolda een eerste keer volledig verwerkt. Dit betekent dat alle 430 stuks in zuurvrije materiaal (hoesjes en dozen) verpakt werden en er werd ook een eerste inventaris van deze collectie gemaakt.

De bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap bezit een deel van de privécollectie van Louis Philippen (1872-1946). De glasplaten uit deze collectie werden eerder al geïnventariseerd, verpakt en gedigitaliseerd. Louis Philippen deed onderzoek naar begijnhoven en publiceerde in 1912 *De begijnhoven: oorsprong, geschiedenis en inrichting*. Zijn boekencollectie omvat zowel fictieverhalen waarin begijnhoven een belangrijke rol spelen, als non-fictie werken over begijnhoven. Stagiair Louke Boom maakte een gedetailleerde inventaris van deze subcollectie.

Collectiespecialist handschriften en prenten Daniël zorgde in 2024 voor de eerste stappen richting een volledige ontsluiting van de 'handschriftencollectie' van het RG. De middeleeuwse handschriften en fragmenten zijn in 2023 opgenomen in de MMFC-database en Fragmentarium-database, maar de collectie bevat nog veel meer interessante bronnen. De eerste stap naar een volledige ontsluiting was het creëren van een overzicht van alle handgeschreven bronnen die in de bibliotheek bewaard worden: handschriften, fragmenten, oorkonden, losse preken, losse briefjes met teksten, gedichten of notities. Bij deze actie doken er heel wat 'vergeten' bronnen op in het magazijn, resulterend in een lijst met 1000 bronnen. Alle handgeschreven bronnen zijn nu voorzien van een plaatskenmerk en zijn per deelcollectie ondergebracht in onze heringerichte handschriftenkamer. In 2025 zal een begin gemaakt worden met de beschrijving van al deze bronnen.

Met de presentatie van de Devotio-database ging in 2023 een langgekoesterde wens van het Ruusbroecgenootschap in vervulling. In 2024 is het werk aan de database voortgezet, maar aan een lager tempo, wegens het beëindigen van het contract van onze collega die voor de invoer zorgde. De collectiebeheerder devotieprenten heeft samen met een vrijwilliger 173 nieuwe prenten toegevoegd aan de ca. 2200 prenten die Devotio al bevatte. Het meeste werk aan de database was minder zichtbaar. In 2024 is er vooral achter de schermen aan gewerkt: het toevoegen van authority records, het aanvullen van beschrijvingen en het opladen van gescande prenten. Parallel aan de ontsluiting van de prentencollectie wordt ze volledig herverpakt. Om de bewaaromstandigheden te verbeteren worden alle zuurhoudende verpakkingen verwijderd en worden de prenten in melinex hoesjes en zuurvrije papieren omslagen verpakt. Hier werd in 2024 weer flink vooruitgang geboekt: ca. 1000 prenten hebben een nieuwe verpakking gekregen. Devotio is een van de ambassadeurs van het Ruusbroecgenootschap. De gespecialiseerde onderzoeker weet deze database al goed te vinden: 1814 keer werd ze geraadpleegd in 2024. De komende jaren willen wij haar ook bij een breder publiek meer onder de aandacht gaan brengen.

Restauratie

De leeszaal van RG werd al gesierd door een mooi, groot en kleurrijk glasraam van de kunstenaar Eugene Yoors en dit jaar werd er nog een nieuw glasraam geïnstalleerd. Het gebrandschilderde glas is afkomstig uit het kloosterpand van het noviciaat in Groot-Bijgaarden en werd geschilderd door broeder Emiel Vandermosten. In 2015 werd het kloosterpand afgebroken en het glasraam met de afbeelding van Ruusbroec aan het RG geschonken. In 2024 onderging het een grondige restauratie. De verroeste windroedes werden verwijderd, het glasraam zelf werd grondig gereinigd en daarna van nieuw randlood voorzien. Deze werken werden uitgevoerd door glasrestauratrice Veerle Verschooren. Gino Bulcke, van Atelier Bulcke, maakte een nieuw frame uit staal en messing en zorgde ook voor de installatie van het glasraam.

Leeszaal

De kleine leeszaal vooraan in het gebouw werd leeggemaakt zodat er een tentoonstellingsruimte van gemaakt kon worden. De naslagwerken die daar in open rek stonden werden voor een deel bijgevoegd in de open rekken in de leeszaal en het andere deel ging naar het magazijn. De ruimte werd opnieuw geschilderd en de verlichting werd aangepast. Ook de grote leeszaal werd gerenoveerd. De muren werden opnieuw fris wit geschilderd en er werd in de hele leeszaal nieuwe led-verlichting en nieuwe armaturen geïnstalleerd. Dit geeft de leeszaal een meer hedendaagse uitstraling. Er werd ook geïnvesteerd in nieuwe boekenkussens. Ze werden aangekocht bij restauratie Nijhoff Asser uit Amsterdam. De buitenkussens zijn gemaakt van een hoogwaardig polyester fluweel. Het is wasbaar en antraciet van kleur. De katoenen binnenkussens zijn gevuld met polystyreen balletjes en voorzien van een rits. De boekband kan door de ondersteuning van de kleine polystyreen balletjes in een openingshoek liggen van max. 130 graden. Met meerdere kussens kan de openingshoek zelfs tot 90 graden worden teruggebracht.

Depots

De gemiddelde temperaturen in het magazijn waren in 2024:

- 1e verdieping: 20°C
- 2e verdieping 20,3°C
- 3e verdieping 20,7°C
- 4e verdieping 20,7°C

De temperaturen fluctueren mee met de buitentemperatuur en stijgt naargelang de verdieping. Voor de relatieve luchtvochtigheid waren de gemiddelden als volgt:

- 1e verdieping: 49%
- 2e verdieping: 44%
- 3e verdieping 47%
- 4e verdieping: 50%

Door een probleem met de verwarming zijn de opgetekende hoogte- en laagtepunten voor de vier verdieping zeer hoog en zeer laag. Eén weekend heeft de chauffage op zeer hoge temperaturen gedraaid. Eveneens heeft de verwarming een aantal weken op nachtmodus gedraaid, vanwege een probleem met de stroomschakelaar, wat dan weer heeft geleid tot hele lage temperaturen.

Voor de prentenkamer is de temperatuur gemiddeld 19,7°C en de luchtvochtigheid gemiddeld 49%. Voor de handschriftenkamer is de temperatuur gemiddeld 20,2°C en de luchtvochtigheid gemiddeld

48%. De prenten- en handschriftenkamer zijn geklimatiseerde ruimtes, met idealiter zo weinig mogelijk schommelingen.

	V1	V2	V3	V4	PK	HK
Temperatuur (in °C)						
Min	16,1	15,5	14,8	14,4	17,8	18,5
Max	24,2	26,7	27,1	27,7	22	25,1
Gemiddeld	20,0	20,3	20,7	20,7	19,7	20,2
Relatieve vochtigheid (in %RV)						
Min	33	37	39	44	43	42
Max	60	49	53	57	56	55
Gemiddeld	49	44	47	50	49	48

Digitalisering

Het RG digitaliseert op systematische wijze de collectie devotieprenten. Nadat de prenten herpakt zijn, worden ze met de in-house scanapparatuur van Metis hoogwaardig gescand. Voor de collectie handschriften en oude drukken is er geen systematisch digitaliseringsbeleid. Het RG beschikt niet over een eigen boekenscanner, maar ook niet over de mankracht om dit te bewerkstelligen. Daarnaast proberen wij, waar het kan, ook rekening te houden met de duurzaamheid van de keuzes die we maken. Al die nullen en enen verbruiken energie en dat is iets waar we ons vandaag de dag bewust van moeten zijn. Dit betekent concreet dat wij dus niet alle oude drukken en handschriften systematisch gaan digitaliseren, maar dat we het op aanvraag doen. Op eenvoudig verzoek kunnen reproducties van onze erfgoedcollectie aangevraagd worden. Deze scans voegen we dan wel toe aan het digitaal platform, zodat bij een volgende aanvraag het erfgoedobject geen tweede keer gehanteerd moet worden.

Basisfunctie 3 – Onderzoek & Onderwijs

BC stimuleert het gebruik van haar collecties door onafhankelijke onderzoekers, academici, studenten en onderzoekscentra

In het voorjaar 2024 werden we gecontacteerd door onderzoekers van het Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law van de Universiteit van Heidelberg met vragen over ons exemplaar van de uitgave uit 1625 van Hugo Grotius' *De Jure Belli ac Pacis* (MAG-P 13.685). Het ging om zeer gespecialiseerde vragen omtrent drukfouten in pagineringen en over de transcriptie van de herkomstmerken in dit boek.

Ter ere van het 400-jarige jubileum van het verschijnen van dit werk wilden de onderzoekers een zeer gedetailleerde beschrijving van alle edities van dit werk boekstaven. Ook vragen omtrent de herkomst van dit werk, hoe dit in onze collecties is terecht gekomen, leidde ons ertoe om in de archieven van de aankooplijsten van de jaren '70 van de vorige eeuw te duiken. Uiteindelijk was het werk geslaagd, want we konden op al hun vragen een antwoord geven.

Het Ruusbroecgenootschap werd ook gecontacteerd door Max Planck Institute for Comparative Public Law and International Law van de Universiteit van Heidelberg met dezelfde bevraging. Wij hebben een exemplaar van dit werk uit 1642 in onze collectie en hebben alle informatie en antwoorden op de vragen over dit boek doorgegeven.

BC en RG ondersteunen het onderwijs aan de universiteit door materialen ter beschikking te stellen en door zelf ook actief gastlessen te verzorgen

BC en RG bieden ondersteuning aan professoren die lesgeven over het bibliothecair erfgoed. De professoren weten ons goed te vinden en geven een lijst door van bronnen die zij willen gebruiken. Wij halen deze dan op voor hen en brengen deze naar de afgesproken leslokalen, waarbij steeds grote zorg wordt gedragen voor een goede begeleiding van het erfgoed tijdens het transport en tijdens de lessen. Zo zal het erfgoed nooit onbeheerd bij de studenten worden achtergelaten, maar blijft ofwel steeds de professor ofwel iemand van BC of RG bij de materialen om een oogje in het zeil te houden.

Daarnaast nam BC ook in enkele andere opleidingsonderdelen een actieve rol op en verzorgden we enkele gastlessen. Zo gaven we in oktober een gastles voor het opleidingsonderdeel "Geschiedenis en Beeld" over hoe ons rijke beeldmateriaal gebruikt kan worden én tegelijk geïnterpreteerd moet worden om een evenwichtig beeld te vormen van de geschiedenis. Dit gastcollege was bovendien gecombineerd met een rondleiding in de leeszaal.

In 2024 werden er tien colleges gegeven in de leeszaal van RG en aan de hand van stukken uit de RG-collectie.

- Prof. John Arblaster en prof. Tine Van Osselaer gaven tweemaal een college voor het vak 'Inleiding tot de Christelijke cultuur'
- Prof. Patricia Stoop gaf een college voor het mastervak 'Religieuze literatuur van de middeleeuwen tot de vroegmoderne periode'

- Evelyne Verhegge gaf een collega binnen de master Geschiedenis
- Prof. Remco Sleiderink en Nicky Voorneveld kwamen langs voor een rondleiding en workshop met masterstudenten en docenten uit Leiden
- Daniël Ermens, collectiespecialist handschriften en devotieprenten bij RG gaf drie van de vier workshops binnen '4x4 boekgeschiedenis' op zich. Hij gaf college over handschriften, boekbanden en devotieprenten
- Daniël Ermens en prof. John Arblaster gaven een presentatie op het Boekhistorisch Forum

Vier workshops over boekgeschiedenis

Als beheerder van een collectie bibliothecair erfgoed zijn we doordrongen van het belang van boekgeschiedenis en boekwetenschap, waarbij kennis over de materiële aspecten van boeken essentieel is. We delen die mening met de collega-erfgoedbeheerders van de bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap, Museum Plantin-Moretus en Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience. Tegelijk merken we dat de aandacht voor boekarcheologie in verschillende opleidingen binnen de humane wetenschappen naar de achtergrond verdwijnt. In een tijd waarin veel met digitale bronnen wordt gewerkt en waarin nieuwe digitale technologieën zich razendsnel ontwikkelen, dienen er in onderwijs- en onderzoekscurricula natuurlijk keuzes te worden gemaakt.

In 2024 sloegen de collectie-experten van de bovengenoemde instellingen, allen met een achtergrond in boekhistorisch onderzoek, de handen in elkaar. Samen ontwikkelden we een programma dat '4x4' werd gedoopt. Vier sessies van vier uur, waarin deelnemers kennismaakten met de collecties van de vier bibliotheken. In zo'n vier uur durende sessie namen telkens twee experts het woord. Het motto van de sessies was 'ad fontes', terug naar de bronnen en hoe die bronnen te begrijpen. Met deze workshops wilden we bronnen- en materiaalkennis verhogen. Hoe werden boeken gedrukt? Hoe werd papier gemaakt? Hoe kwam een manuscript bij een drukker terecht? Hoe werden boeken gepresenteerd in een boekhandel? Hoe veranderde het beeld van een auteur in de vroegmoderne tijd? Zijn er leessporen te vinden en hoe kunnen we die interpreteren? Welke soorten boekbanden zijn er? Wanneer begon men boeken als verzamelobject te zien? Al deze onderwerpen kwamen aan bod en werden rijkelijk geïllustreerd aan de hand van bijzonder bronnenmateriaal. Dit forum werd ook gebruikt om vakterminologie te duiden zodat de deelnemers makkelijker hun weg vinden in gespecialiseerde catalogi of secundaire literatuur. Daarnaast bood het een kennismaking met de conservatoren en collectie-experts van verschillende Antwerpse instellingen.

Deze vier workshops werden ingebed in het mastervak "(Erfgoed)bibliotheek", onderdeel van de opleiding Erfgoedstudies aan UAntwerpen. De workshops stonden ook open voor een bredere groep, met name voor UAntwerpen-studenten die historische boeken bestuderen in het kader van een paper of scriptie én voor (beginnende) doctorandi. Het initiatief wordt herhaald en we onderzoeken of we de doelgroep nog kunnen verbreden.

Summer School: Books and Culture

In juni 2024 organiseerden we, in samenwerking met de faculteit Letteren & Wijsbegeerte de tweejaarlijkse Summer School rond *Books and Culture*. Ditmaal stond het thema *Women Authors, Printers, Readers* centraal.

Tijdens deze editie, die plaatsvond van 24 tot en met 28 juni, mochten we 18 studenten uit verschillende werelddelen verwelkomen. Onder leiding van een interdisciplinair en internationaal team van experts – zowel van deze universiteit als van andere instellingen - werden de rol van gender en genderidentiteit als methodologisch kader in de studie van boekgeschiedenis grondig belicht. De deelnemers onderzochten hoe deze thema's hun stempel drukten op de productie, consumptie en distributie van boeken, zowel in de vroegmoderne periode als tijdens de grote transformatie van de industriële revolutie.

De focus lag op boeken die door vrouwen geschreven, gedrukt of gelezen werden. Studenten gingen aan de slag met uiteenlopende onderzoeksvragen, historische bronnen en methodologieën. Het programma bood interactieve lezingen en workshops, vaak gekoppeld aan casestudies die waren gebaseerd op de rijke collecties van Antwerpse erfgoedinstellingen waar we ook een kijkje achter de schermen kregen. Daarnaast bezochten de deelnemers een unieke privécollectie, waar ze zelf drukpersen uit verschillende periodes konden uitproberen en zo een beter begrip kregen van de impact van technologische veranderingen op de boekproductie. Op de laatste dag stond een ontmoeting gepland met een hedendaagse schrijfster van geïllustreerde kinderboeken, die haar ervaringen en werkwijze deelde.

Deze summerschool maakt deel uit van een ruimer aanbod aan de UAntwerpen en biedt een boeiend platform voor internationale studenten en onderzoekers. Het thema en programma van deze editie werden zeer enthousiast onthaald.

Lessenreeks “Vroegmoderne literatuur in woord en beeld”

Conservator Maartje De Wilde begeleidde in de loop van het tweede semester van het academiejaar 2023-2024, samen met professor Tine De Koninck, de module ‘Vroegmoderne literatuur in woord en beeld’, onderdeel van het opleidingsonderdeel “Neerlandistiek in de praktijk”. Vijf studenten kregen de opdracht om aan de hand van teksten in de collectie van BC zich te verdiepen in twee literaire genres: drama en embleemboeken.

Per genre werkten ze in groep aan het verschil tussen een vroegmoderne komedie en tragedie enerzijds en een religieus en werelds embleemboek anderzijds. De groep over drama diepte de universele thematiek van Vondels *Lucifer* uit ten opzichte van de tijdsgebonden komedies van Willem Ogier. Voor de embleemboeken werden Willem Ogier, Otto Vaenius en het eeuweest van de jezuïetenorde van naderbij bekeken. Dit resulteerde in vijf bijdragen voor ons Boekenpraat-project én twee zelfgemaakte podcast, waarover meer in het hoofdstuk over publiekswerking.

Basisfunctie 4 – Publiekswerking (presenteren en toeleiden) (BC)

BC vergroot de zichtbaarheid van de bibliotheek, zowel bij onderzoekers als bij het brede cultureel geïnteresseerde publiek

Boekenpraat

Met *Boekenpraat* wil Bijzondere Collecties haar collectie bibliothecair erfgoed extra leven inblazen. Een collectiestuk komt pas tot leven als iemand ernaar kijkt, het vastpakt en leest, er betekenis aan geeft. In ons magazijn bevindt zich dan ook geen verzameling van stoffige objecten, maar wel staan er tienduizenden dragers van wetenschappelijke ideeën, gespecialiseerde kennis en van universele verhalen – om er maar enkele te noemen. En iedereen mag het weten. Daarom vragen we bezoekers, onderzoekers, stagiairs en al wie het wil om een korte toegankelijke tekst te schrijven over één specifiek object dat hen aanspreekt en dat zij tot leven wekken.

In 2024 kwamen er maar liefst vijf zulke teksten bij op onze website. Die teksten gingen over de komedies van Willem Ogier, over Vondels tragedie *Lucifer*, Ariaan Poirters *Ydelheyd des werelts* en zijn embleemboek voor de jezuïetenorde en Otto Vaenius' religieuze embleemboek voor Isabella van Oostenrijk. Deze werden, onder begeleiding van docenten Tine De Koninck en onze conservator Maartje De Wilde, geschreven door vijf studenten uit de module 'Vroegmoderne literatuur in woord en beeld', onderdeel van het opleidingsonderdeel "Neerlandistiek in de praktijk".

Podcasts

Het tekstuele resultaat van het werk hierboven, alsook dat van de voorbije jaren werken aan *Boekenpraat*, kan je terugvinden op de website van de dienst BC, maar in 2024 lieten onze boeken letterlijk van zich horen in twee podcastafleveringen.

Elke groep onderzocht een specifiek genre uit onze collectie in de diepte: de eerste groep werkte over religieuze embleemboeken en had daarbij ook veel aandacht voor de geschiedenis van de jezuïeten. De tweede groep verdiepte zich in vroegmodern theater en koos twee toneelstukken – een komedie van Willem Ogier (met een intrigerende bijrol voor een levend varken op het podium) en een tragedie van Vondel (*Lucifer*) als toegangen tot het genre.

Het resultaat mag er zijn: de twee afleveringen klinken alsof ze gemaakt zijn door echte professionals. Je kan ze beluisteren op Spotify via het Bib Beats-profiel van de bibliotheek. (<https://open.spotify.com/show/5MoOo2itEnJp0bftfVcb6l>)

Rondleidingen

In 2024 verzorgde BC 21 rondleidingen, goed voor 160 bezoekers. Hieronder zaten zowel nieuwe collega's die uitleg kregen over de werking van de dienst, als een grote verscheidenheid aan externe bezoekers. We verzorgden rondleidingen aan de deelnemers van het iPRESS-congres of aan de deelnemers van de dag van de universiteitsarchieven, aan studenten van de bacheloropleiding Conservatie-restauratie, aan masterstudenten van het opleidingsonderdeel Erfgoedstudies. We gaven een presentatie op het zevende Boekhistorische Forum (georganiseerd door prof. Pierre Delsaerd) in november.

Dit zijn alle verschillende doelgroepen die vragen om een specifieke en aangepaste aanpak. Elke rondleiding wordt daarom voorbereid om zo goed mogelijk tegemoet te komen aan de noden en wensen van de bezoekersgroep.

Themadag *Kunst in de Vuurlinie*

Op 6 november 2024 organiseerde de firma We Conserve in samenwerking met het Departement Bibliotheek & Archief van UAntwerpen de themadag *Kunst in de Vuurlinie*. Dit evenement bracht experts uit de verzekeringswereld en de bibliotheek- en erfgoedsector samen om kennis en inzichten te delen rond de bescherming en verzekering van kunstwerken en erfgoed tegen calamiteiten zoals brand, overstromingen en stormschade.

De dag ging van start met een interactieve lunch, waarbij partners uit de sector enkele producten en technieken voor calamiteitenbeheer presenteerden. Aansluitend volgde een reeks lezingen die de deelnemers meenam in de wereld van risicobeheer en preventieve maatregelen. Casestudies, gepresenteerd door medewerkers van UAntwerpen en We Conserve, boden een praktijkgerichte kijk op het omgaan met calamiteiten. Zo werd er ingegaan op vragen als: welke concrete stappen kan je preventief ondernemen, wat zijn de gevolgen van een calamiteit, en hoe reageer je efficiënt wanneer de noodsituatie zich voordoet?

De nadruk op het delen van best practices zorgde ervoor dat belangrijke lessen werden uitgewisseld, essentieel voor het beschermen van waardevolle collecties in de kunst-, bibliotheek- en archiefsector.

Als afsluiter kregen de deelnemers een presentatie over het bibliothecair erfgoed van de bibliotheek. Hier worden waardevolle oude drukken, zeldzame prenten en unieke historische kaarten bewaard. Dit illustreerde de kwetsbaarheid van dit type collecties en het belang van een doorgedreven beleid rond calamiteitenbeheer.

Hoog bezoek: de familie Beckett

Op 13 december kreeg de dienst Bijzondere Collecties bezoek van Edward Beckett en zijn echtgenote Felicity. In 2023 had UAntwerpen een tijdelijke bruikleen verworven met een 700-tal werken uit de privébibliotheek van Samuel Beckett, Edwards oom. Een jaar later kwamen ze kijken hoe de collectie werd geschoond en waar ze wordt bewaard en geraadpleegd. Conservator Maartje De Wilde leidde hen met veel plezier rond.

Van 2023 tot 2033 wordt deze collectie aan UAntwerpen bewaard en wordt ze benut voor onderzoek door prof. dr. Dirk Van Hulle en zijn team, in overleg met prof. dr. Mark Nixon (University of Reading en eigenaar van de collectie). Beiden waren ook aanwezig tijdens het bezoek.

Tot slot van dit drukke jaar presenteerden we in december een stand van zaken over onze IIIF-projecten op de interne "Ted-talk@Bib", een initiatief van het Departement Bibliotheek & Archief waarbij collega's in een informeel kader hun projecten voorstellen aan andere geïnteresseerden. Lotte Tilborghs presenteerde haar FablePictor-Project en Jef De Ridder gaf in inkijk in hoe de dienst Bijzondere Collecties probeert om het maximum te halen uit IIIF voor het bibliothecair erfgoed.

Wikipedia-schrijfactiedag: Internationale Vrouwendag (8 maart)

RG en BC namen op 8 maart gezamenlijk deel aan de schrijfactie op internationale vrouwendag om meer genderevenwicht op Wikipedia te bewerkstelligen. Deze actie kwam er op initiatief van de OB Brugge. Joke De Wilde van RG schreef een bijdrage over zuster Rumolda, een Vlaamse mystica en

gestigmatiseerde. BC verzorgde een tekst over de Antwerpse drukker Lynsken Berckmans uit de zestiende eeuw.

Publicaties

In 2024 verzorgde BC twee artikels over de eigen collectie en werking. Lotte Tilborghs en Maartje De Wilde verzorgden een bijdrage voor de aanwinstenrubriek van *De Boekenwereld* jaargang 40, nummer 3. Het betreft een Bijbeleditie uit 1572 die werd uitgegeven door twee vrouwelijke drukkers: Lynsken Berckmans en Anna van Ertborn. Dit stuk werd op 27 april 2023 gekocht op de veiling bij Arenberg Auctions met lotnummer 1229.

Jef De Ridder schreef voor de aanwinstenrubriek van het tijdschrift *De Gulden Passer* een stuk over de auteursbibliotheek van Samuel Beckett die sinds 2023 gedurende tien jaar onderdak krijgt bij de Bijzondere Collecties van de UAntwerpen.

Tentoonstellingen

In januari gaven we ons stuk “De Schadt-kiste der filosofhen ende poeten waer inne te vinden syn veel schoone leerlycke blasoenen, refereynen ende liedekens [...]”, gedrukt te Mechelen bij Hendrik Jaye in 1621 (Universiteitsbibliotheek Antwerpen, Bijzondere Collecties, Mag-P 14.873), in bruikleen aan de Openbare Bibliotheek Brugge voor hun tentoonstelling “Ra Ra Rebus: spelen met woord & beeld, van de Rederijkers tot nu” die liep van 27 januari tot 24 februari 2024.

Verhalenvertellers: Academisch erfgoed in de kijker

De collectie Academisch Erfgoed van UAntwerpen is rijk aan geschiedenis en verhalen. Naar aanleiding van het twintigjarig bestaan van de universiteit (academiejaar 2023-2024) en ter ere van de aankomende pensionering van Marc Demolder, drijvende kracht achter het erfgoedbeleid van UAntwerpen, organiseerden we een bijzondere tentoonstelling. Van 19 september 2024 tot en met 31 januari 2025 werden in “Verhalenvertellers” twintig unieke objecten tentoongesteld.

Elk object in deze selectie vertelt een eigen verhaal. Die verhalen gaan over de ontwikkeling van instrumenten, hun toepassingen of de manier waarop onderzoek ermee werd verricht. Samen bieden ze een boeiend perspectief op de geschiedenis van UAntwerpen en haar voorgangers, maar ook op de bredere evolutie van wetenschappelijk onderzoek en onderwijs.

Social Media

Sinds 2024 werken de drie erfgoeddiensten van de UAntwerpen (BC, RG en het UArchief) aan een gemeenschappelijk Instagramaccount @heritage.uantwerpen. Dit doen we om ons als een eenheid te presenteren aan de buitenwereld en om het werk intern te verdelen. De afspraak is dat er ongeveer twee posts per week worden gepubliceerd en dat het evenwicht tussen de drie teams bewaard blijft. In 2024 zijn er 266 posts en verhalen geplaatst op dit account.

Opfrissing van de website

In de loop van 2024 kreeg de website van BC een grondige opfrisbeurt. De structuur werd aangepast, bestaande pagina's kregen een visuele facelift en het hele project van *Boekenpraat* werd als aparte pagina toegevoegd aan de website. Dit alles met het oog op maximale transparantie en vindbaarheid van alle benodigde informatie voor de eindgebruikers.

Zoekwijzers voor Bijzondere Collecties

Efficiënt navigeren in de bibliotheekcatalogus is een waardevolle vaardigheid voor studenten, onderzoekers en docenten. Omgaan met een grote hoeveelheid informatie en zoekresultaten vraagt om een doordachte aanpak. Met de juiste methodes leren gebruikers resultaten snel interpreteren, filteren en verfijnen. Zelfs wanneer een zoekopdracht geen resultaten oplevert, moedigen we aan om niet op te geven, maar met bredere zoektermen opnieuw te proberen.

Om gebruikers te ondersteunen, ontwikkelt de bibliotheek zoekwijzers en tutorials. In 2024 maakten we specifieke zoekrichtlijnen voor het zoeken in de Bijzondere Collecties.

De beschikbare tutorials behandelen volgende onderwerpen:

- inleiding tot de discovery service en de bibliotheekcatalogus
- zoeken op auteur, drukker, uitgever, titel en plaats van uitgave
- geavanceerd zoeken en het gebruik van wildcards
- filteren van zoekresultaten

In totaal maakten we twaalf tutorials. Deze zijn te vinden op de website van de bibliotheek.

BC zet in op de diepgaande bibliografische ontsluiting van de collectie

Project FablePictor

Na haar succesvolle stageproject van 2023 breidde Lotte Tilborghs - ondertussen in tijdelijke dienst als projectmedewerker - de scope van haar FablePictor-project verder uit, zowel in de diepte als in de breedte.

Voor dit project werd de collectie fabelboeken op exemplaarniveau gecontroleerd op de aanwezigheid van prenten met bepaalde dieren. Daarvoor werd niet op een dier meer of minder gekeken: de vijf oorspronkelijke soorten uit Lottes stageproject (apen, ezels, kippen, slangen en vossen) werden uitgebreid tot twintig bonte beesten. In het afgelopen jaar kwamen onder andere ook koeien, leeuwen en geiten in het vizier. Tijdens de zomer kreeg Lotte hiervoor hulp van vrijwilliger Elisabeth Dockx en jobstudenten Fiep Willems en Annelien Vannot, en het resultaat mag er zijn. **Fablepictor** is een rijk gevulde databank geworden (3.718 afbeeldingen!) waarin de eindgebruiker met slechts één muisklik een mooi overzicht krijgt van alle prenten waarop een specifiek dier voorkomt. Deze komen uit 112 verschillende boeken, waarbij het oudste exemplaar dateert van 1607 en het jongste van 1848.

De afbeeldingen op Fablepictor tonen meteen de kracht van het International Image Interoperability Framework (IIIF): wat je ziet zijn immers slechts uitsneden van de volledige pagina's. De eindgebruiker wordt niet geconfronteerd met visuele ballast en kan doorklikken op de afbeelding in hoge resolutie, het manifest in json-formaat raadplegen, het boek bekijken in een IIIF-viewer of naar de beschrijving van het boek in de publiekscatalogus gaan. Bovendien werd het geheel verrijkt met termen uit de Art & Architecture-thesaurus (AAT).

Voor de praktische uitwerking van dit project kreeg Lotte hulp van medewerkers van Anet. Jan Corthouts en Tom Deneire gaven advies bij het opmaken van de databank en het gebruik van IIIF. Karen Andree deelde dan weer haar kennis over AAT. Wanneer in de herfst van 2024 al de fabelboeken waren doorbladerd en de databank helemaal op punt stond, werden de gegevens opgeladen naar de Fablepictor-zoekmachine, ontwikkeld door Tom Deneire.

IIIF-Projecten

In 2024 deden we omstandig onderzoek naar de mogelijkheden die IIIF biedt voor onze collectie. Al sinds 2021 biedt BC, dankzij de technische voorzieningen van Anet, onze gedigitaliseerde objecten aan in IIIF-formaat, dat via de OPAC bekeken kan worden in twee verschillende IIIF-viewers: Universal en Mirador. Beide viewers hebben hun eigen specificaties, maar beide maken gebruik van het IIIF-manifest dat aangemaakt wordt van gedigitaliseerde objecten op de Anet-server.

Zulk een IIIF-manifest biedt daarnaast nog vele mogelijkheden. Zo is er de mogelijkheid om geografische gegevens toe te voegen aan een manifest, waardoor je de gedigitaliseerde objecten ook in de ruimte kan situeren. Dit kan zeer verhelderend zijn voor het publiek en voor storytelling.

Zo werkten we binnen onze collectie van het Prentenkabinet aan een proefproject met IIIF. Het prentenkabinet is een verzameling van ca. 1350 prenten, stammende uit de periode gaande van de vijftiende eeuw tot op heden, die grotendeels Antwerpen als onderwerp hebben. Focuspunten zijn de haven en de kathedraal, maar we hebben ook prenten uit andere Antwerpse wijken en enkele prenten van buitenlandse steden.

Deze zijn alle zeer gedetailleerd beschreven in onze prentencatalogus (<https://www.uantwerpen.be/nl/projecten/archief-en-erfgoed/preciosa/collectie/materiaaltypes/prentenkabinet/>). Dit is een zeer rijke verzameling aan gegevens, maar het gevoel leefde dat er meer mee gedaan kon worden. De gegevens zijn er, maar spreken nog niet voldoende aan. Daarom bestond het idee om deze prenten op een kaart aan te duiden zodat meteen visueel wordt voor de eindgebruikers waarover we prenten hebben en om de verhalen die deze prenten vertellen te herkennen. Samen met enkele vrijwilligers bekeken we een groot deel van de collectie stuk voor stuk en zodoende hebben we al de coördinaten van 587 prenten in de collectie gevonden. Een overzicht van deze kaart laat mooi enkele verhaallijnen uit de collectie bovenkomen: er zijn verschillende prenten over de verdwenen Sint-Michielsabdij, er is het verhaal van de schermutselingen tijdens de Belgische opstand in oktober 1830 en je kan het parcours van de blijde intrede van Albrecht en Isabella van Oostenrijk in 1599 volgen.

Stuk voor stuk verhalen die minder zichtbaar zijn in een OPAC, maar wel in een oogopslag op een kaart verschijnen. Bovendien plannen we hiermee virtuele 'rondleidingen' te maken via de Vercel-app, waarbij je aan de hand van verschillende prenten een verhaal kan vertellen. Deze toepassing werkt ook met IIIF.

JSTOR

In 2024 nam Bijzondere Collecties deel aan een proefproject bij JSTOR om onze gedigitaliseerde collectie via hun *Shared Collections* en *Forum* te delen met een groot internationaal publiek aan de hand van een platform dat bekend is binnen de menswetenschappen. De afbeeldingen zouden ook rechtstreeks vindbaar zijn via Google, wat het – met het oog op een grotere zichtbaarheid voor onze collectie – tot een opportuniteit maakte.

Vele afspraken en online vergaderingen bleken echter niet het verhoopte resultaat te sorteren. JSTOR biedt wel een IIIF-viewer aan in hun databank, maar vraagt wel om de gedigitaliseerde bestanden aan te leveren, met als gevolg dat zij ze moeten opslaan en de klant voor de opslag moet betalen. We hebben meermaals geprobeerd om hen te overtuigen om met IIIF-manifesten te werken en actief mee gezocht naar oplossingen en feedback gegeven. Zodoende zouden wij enkel de manifesten moeten aanleveren en zijn zouden de afbeeldingen niet moeten opslaan. Een win-situatie voor iedereen. Maar het is niet gelukt.

We kozen voor dit project de collectie van Wim Gielen, die voornamelijk uit fabelboeken bestaat en met om en bij de tweehonderd volumes een overzichtelijke collectie is. We leverden de metadata en het beeldmateriaal aan. Dit was allemaal zeer tijdrovend. Eenmaal alles online stond, merkten we bovendien dat we aan beeldkwaliteit inboetten. Waar wij de zeer hoge resolutie van onze scans als meerwaarde beschouwen, ging deze verloren bij de overdracht naar hun platform waardoor zeer gedetailleerde zoom niet mogelijk meer was. In combinatie met de gevraagde kost, het vele werk en de onmogelijkheid om via IIF beeldmateriaal aan te leveren hebben we in december 2024 beslist om het proefproject stop te zetten.

Basisfunctie 4 – Publiekswerking (presenteren en toeleiden) (RG)

Bibplus

Door de overstap van Kara van BC naar RG bleek dat veel collega's van de Universiteitsbibliotheek geen goed zicht hadden op de werking en de collectie van RG. Daarom werd besloten om vrijblijvend een rondleiding te organiseren. Er was een grote interesse, veel collega's hebben hun middagpauze opgeofferd om aan de rondleiding te kunnen deelnemen. De reacties waren zeer positief en iedereen was heel verrast over de grootte van en de variatie van de collectie.

Filmopnames

Op 9 februari speelde onze 'Martens-druk' de hoofdrol in opnames voor een documentaire over Dyonisius De Kartuizer. De 'Martens-druk' is officieel RG OLV-88 E 18 en is een convoluut. Het vierde boek in dit convoluut is de *Speculum conversionis peccatorum* van Dyonisius De Kartuizer en het is het eerste gedrukte boek dat in de Nederlanden van de persen rolde. Het werd gedrukt in 1473 in Aalst door Dirk Marten. Ons exemplaar is tevens het enige volledige bewaarde exemplaar en is daarom een erkend Topstuk. De documentaire werd gedraaid door Mosasaurus Film Productions. Directeur John Arblaster gaf tekst en uitleg voor de camera. De releasedatum is nog niet gekend.

Deelname aan de Wikipedia-schrijfactiedag: Internationale Vrouwendag (8 maart) (zie boven)

Lezing over maculatuur

In april gaf Kara een lezing over maculatuur aan de studenten van Conservatie - restauratie. Tijdens de lezing werden stukken uit de RG-collectie getoond. Er waren zo'n 20 studenten aanwezig. Dit was het laatste wapenfeit van Kara voor ze met moederschapsrust ging.

Escaperoom

Met het oog op het thema van Erfgoeddag 2025 Game on! werd er beslist om een escaperoom uit te denken aan de hand van stukken uit de collectie. Op Dag van de Wetenschap 2024 werd ze voor het eerste keer op het grote publiek losgelaten. Het werd een overdonderend succes. Er deden maar liefst 70 deelnemers mee die dag.

Ruusbroecdag & tentoonstelling

Naar jaarlijkse gewoonte vond op de eerste vrijdag van december de Ruusbroecdag plaats. Naast de lezingen en de boekenstand van de bibliotheek, werd op deze dag ook de eerste tentoonstelling in de vernieuwde tentoonstellingsruimte feestelijk geopend. Het thema van deze eerste tentoonstelling was de eigen collectie van de bibliotheek. In 2025 volgen nog drie tentoonstellingen.

Er wordt in 2025 ook onderzocht of er een samenwerking met studenten opgezet worden, de eerste contacten werden daarvoor al in 2024 gelegd.

Publicaties

In 2024 verscheen één artikel over de eigen collectie. Stagiair (en later medewerker) Robrecht Neyrinck schreef voor het tijdschrift *De Gulden Passer* een artikel over enkele opmerkelijke aanwinsten. Het artikel ging over twee handschriften en één handschriftenfragment die de bibliotheek van RG aan haar collectie kon toevoegen.

Godelijke gerechten. Smullen van religieus erfgoed

In het voorjaar van 2024 werd er vanuit de bibliotheek van RG een aanvraag voor een projectsubsidie ingediend bij de Vlaamse Overheid. We willen het eeuwfeest 1925-2025 aangrijpen om speciale aandacht te besteden aan de **maatschappelijke valorisatie** van onze collectie. Ter gelegenheid van dit eeuwfeest wil de Erfgoedbibliotheek van RG het bredere publiek bereiken via een culinaire weg. Samen met een professionele kok wordt een kookboek samengesteld met daarin recepten gebaseerd op bronnen uit de collectie (handschriften, oude drukken, prenten...) en teksten over de rol van voedsel binnen de christelijke cultuur. In een communicatiecampagne wordt het publiek uitgenodigd zelf aan de slag te gaan met dit culinaire en spirituele erfgoed. Er werd ons voor dit project een subsidie van € 75.000 toegekend. Prof. dr. Tine Van Osselaer zal het project in 2025 coördineren. De bibliothecaris was nauw betrokken bij het schrijven van de aanvraag en alle medewerkers van de bibliotheek zullen hun hulp verlenen bij de uitwerking van het project.

Basisfunctie 5 – Participatie

BC en RG stimuleren hun cultureel-erfgoedgemeenschappen om actief deel te nemen aan de uitvoering van de basisfuncties

Stages

Met het oog op de planning van de tentoonstelling 'Verhalenvertellers: academisch erfgoed aan de Universiteit Antwerpen in twintig objecten' vertaalde Vacily Meysman (in het kader van zijn 'Stage Cultureel Erfgoed' voor het opleidingsonderdeel "Publieksgeschiedenis") twintig bijdragen, die wetenschappers schreven voor de begeleidende brochure, naar een blogtekst voor het brede publiek. De deadline voor deze tekstjes was 15 januari 2024 (en veel auteurs zouden die datum niet halen). Vacily combineerde tijdens zijn stage meer algemene taken voor BC (in het najaar van 2023) met het redigeren van de teksten voor de blog verhalenvertellers van het team Academisch Erfgoed (tijdens het voorjaar van 2024). Je kan ze terugvinden op <https://blog.uantwerpen.be/collectief-geheugen/category/verhalenvertellers/>

In het eerste semester van 2024 hadden drie studenten zich kandidaat gesteld om stage te lopen bij RG. Robrecht Neyrinck studeerde de master Historische Taal- en Letterkunde aan de UGent. Zijn stage bestond er vooral uit om enkele handschriften en een handschriftenfragment dat de bibliotheek recent kon verwerven te onderzoeken en hierover een artikel te schrijven. Dit artikel werd ook gepubliceerd in *De Gulden Passer*.

Louke Boom zat in zijn derde bachelor Taal- en Letterkunde. Voor zijn stage inventariseerde hij de boekencollectie Louis Philippen. Louis Philippen deed onderzoek naar begijnhoven en een deel van zijn collectie werd ondergebracht bij RG. Louke inventariseerde de hele collectie op basis van het type bron, of het gerelateerd was aan de studie van begijnhoven en op locatie. Daarna deed hij nog onderzoek naar de literaire beeldvorming van begijnen in de literatuur van het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw.

Stefanie De Herdt was masterstudente Geschiedenis en liep stage bij RG in het kader van het opleidingsonderdeel 'Publieksgeschiedenis'. Zij dook in onze collectie plaatsgebonden devotie en werkte het project 'Heilige Horizonten' uit. Ze maakte een toeristische brochure waarin ze aanbevelingen doet voor Belgische bedevaartsplaatsen. Ze bereidde daarnaast voor de hele zomer instagramposts voor, ook met aanbevelingen voor daguitstappen naar Belgische bedevaartsplaatsen. De onlineversie van de brochure is hier te bekijken: <https://heyzine.com/flip-book/cf2e8af27b.html>

Vrijwilligers

In 2024 waren er in totaal **vier** vrijwilligers in dienst voor BC.

- Elisabeth Dockx hielp mee met het scannen van boeken en aan de registratie van de geografische data voor het IIIF-project rond onze prenten en kaarten en kwam 13 keer, goed voor in totaal 96 uur.
- Jan de Ridder staat ons sinds september bij voor de registratie van fysieke en schadekenmerken van de collectie van het Onze-Lieve-Vrouwecollege. In de 12 keer dat hij kwam helpen presteerde hij 38 uur.

- Laura Devlesshouwer hielp mee met het scannen van boeken en aan de registratie van de geografische data voor het IIF-project rond onze prenten en kaarten en kwam 13 keer, goed voor in totaal 48 uur.
- Marc Demolder, die actief was voor Academisch Erfgoed, presteerde 200 uren.

In 2024 waren er bij RG **twee** vrijwilligers actief.

- Patricia De Bruyn komt op woensdagvoormiddag en zij voorziet de collectie oude drukken van zuurvrije stroken met barcodes en voegt deze barcodes ook toe aan de beschrijvingen in Brocade.
- Theo Venken komt één dag per week helpen bij het herpakken van de devotieprenten. In 2025 zal zijn takenpakket uitgebreid worden met scannen en beschrijven van de prenten.

BC en RG zijn partners in meerdere netwerken die nieuwe opportuniteiten voor samenwerking exploreren en aangrijpen

Vormingen en studiedagen

Medewerkers van BC en RG namen deel aan studiedagen, colloquia en congressen:

- 30/01/2024 – Deelname aan kennismoment collectiebeheersystemen Erfgoedhuis Z-Holland (Karen)
- 5/02/2024 – Deelname symposium lancering Plantin Press Online (Jef, Anne en Kara)
- 6/02/2024 – Waarderingssessie numismatiek (Daniël)
- 23/02/2024 – Deelname online IIF-Friday (Jef en Karen)
- 25/03/2024 – Waarderingssessie materialenbibliotheek (Daniël)
- 16/04/2024 – Deelname aan webinar over TAPITTA (databank the antwerp press through the Ages) van de VAB (Jef)
- 18/04/2024 - Deelname collegagroep handschriften in Gent (Jef en Kara)
- 22/04/2024 – Deelname workshop Transkribus (Jef)
- 29/04/2024 – Deelname aan rondleiding over Museum to Scale (Maartje)
- 7/05/2024 – Deelname aan de slotdag van IMPRESSVM (organisatie van de VEB) (Jef)
- 16/05/2024 – Deelname aan sectordag over masterstages voor opleiding Geschiedenis UA/UGent in Amsab, Gent (Maartje)
- 21/05/2024 – Studiedag meemoo : persoonsnamenlijsten (Karen)
- 21/05/2024 – AUHA-dag, bijgewoond door Daniël en Marc (presentatie door Daniël; rondleiding depot door Daniël en Marc)
- 31/05/2024 - Deelname aan de voorjaarsvergadering van de VRB + bezoek aan het klooster van de Dominicanen en de bibliotheek van de Bollandisten in Brussel (Daniël en Joke)
- 11/06/2024 – Deelname aan sectornamiddag van meemoo in MSK Gent (Jef)
- 17/06/2024 – Deelname IIF-Workshop (Jef) - Online van meemoo
- 17/06/2024 – Waarderingssessie glas (Daniël)
- 21/06/2024 – Waarderingssessie textiel (Daniël)
- 12/09/2024 – Deelname Citizen Science-dag van Faro in Mechelen (Jef)
- 18/09/2024 – Deelname BOOK HISTORY @ KBR (Maartje)
- 19/09/2024 – Deelname aan Press > Speak > Inspire - dag over wetenschapscommunicatie (Maartje)

- 19/09/2024 – Deelname aan de Anet Gebruikersdag in het Conservatorium Antwerpen (Jef, Lotte, Karen: presentatie)
- 19/09/2024 – Vernissage Verhalenvertellers (Daniël en Marc)
- 25/09/2024 – Presentatie Universeum (Daniël) [deelname aan congres van 24-9 tot en met 28-9]
- 9/10/2024 – Deelname Webinar Erfgoeddag (Jef)
- 5/11/2024 – Deelname 4x4 Workshops Boekgeschiedenis, workshop 2, sessies 3-4. Bijgewoond door Maartje.
- 6/11/2024 – Deelname aan netwerkmoment We Conserve, Kunst in de vuurlinie. Presentaties en rondleiding door Heleen, Jef, Karolien. Organisatie werd ondersteund door Maartje, logistiek door Caroline Morjaen.
- 12/11/2024 – Drie volle dagen CIDOC Amsterdam 2024 (Karen)
- 14/11/2024 – Deelname 4x4 Workshops Boekgeschiedenis, workshop 3, sessies 5-6. Bijgewoond door Lotte.
- 14/11/2024 – Aanwezig op emeritaatsviering Marc Van Vaeck.
- 19/11/2024 – Actieve deelname aan 4x4 Workshops Boekgeschiedenis, workshop 4, sessies 7-8, gegeven door Maartje en Daniël.
- 21/11/2024 – AUHA-dag, bijgewoond door Lotte, Anne & Nadia. (presentatie en rondleiding door Marc)
- 21/11/2024 – Workshop Boekbandengenootschap in Nijmegen (Daniël organisator)
- 22/11/2024 – Boekbandencongres in Nijmegen - 40 jaar BNB (Daniël, organisator en Karen, lid panelgesprek)
- 26/11/2024 – Deelname aan Artemis Kick Off (Jef)
- 3/12/2024 – Deelname Workshop IIF meemoo (Jef)
- 6/12/2024 – Ruusbroecdag (Jef)
- 12/12/2024 – TED@Bib IIF (Lotte & Jef)

Netwerk

BC en RG zijn lid van verschillende (vak)organisaties in Vlaanderen en Nederland.

- Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap (BNB)
- Vereniging van Antwerpse Bibliofielen
- Expertisehouders Levensbeschouwelijke Collecties
- Vlaamse Erfgoedbibliotheken vzw
- Vlaamse Werkgroep Boekgeschiedenis

Netwerk & lidmaatschappen

Leden van BC en RG nemen actief deel aan collegagroepen en bijeenkomsten in de erfgoedsector.

- Collegagroep Behoud en beheer
- Collegagroep Collectieregistratie in Vlaanderen
- Collegagroep Handschriften
- Collegagroep IIF in Vlaanderen
- Collegagroep Oude drukken
- Collegagroep Beladen Bibliothecair Erfgoed
- Groot Onderhoud (Faro)
- Informatie aan Zee (VVBAD)

- Overlegplatform Erfgoedbibliotheken
- Trefdagen Virtueel Museum

Binnen de Universiteit Antwerpen nemen we deel aan verschillende overlegstructuren:

- Bibliotheekraad
- Facultaire bibliotheekcommissies
- Instituutsraad Ruusbroecgenootschap
- Kunstcel
- Adviescommissie Kunst op de Campus
- Overleg Academisch Erfgoed

BC en RG zijn vertegenwoordigd in commissies of werkgroepen; hetzij interuniversitair of aan een andere universiteit:

- Opleidingscommissie van de master Historische Taal- en Letterkunde UGent
- VLIR ad hoc Werkgroep Bijeenkomst Stichting Academisch Erfgoed
- VLIR ad hoc Werkgroep Collectieregistratie
- VLIR Werkgroep Academisch Erfgoed

(Inter-)nationaal zijn we actief lid van onderstaande organisaties:

- Redactiegroep AAT: Vlaanderen-Nederland
- Redactielid van De Boekenwereld
- Redactielid Ons Geestelijk Erf

Verder volgen we ontwikkelingen binnen internationale bibliotheek- en erfgoedorganisaties, zoals

- Consortium of European Research Libraries (CERL)
- International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)
- Universeum: European Academic Heritage Network

Bestuursmandaten

- Tijdschrift De Boekenwereld
 - o Maartje De Wilde: redactie

Kerncijfers

Digitale collectie	RG	BC
Aantal raadplegingen op het digitaal platform	1.983	4.297
Aantal gedigitaliseerde werken	N.v.t.	74
Aantal nieuwe scans op het DP	N.v.t.	15.567
Aantal reproductie-aanvragen	N.v.t.	8 (samen 844 scans)

Raadpleging andere digitale platformen	
Devotio	1.814
Thijs	2.438
Digitaal boekenplatform RG	2.028
Prentenkabinet	948
James Joyce	5
KAGA	6

Fysieke collectie	RG	BC
Totaal aantal bezoeken (archief inbegrepen)	N.v.t.	442
Totaal aantal unieke bezoeken	N.v.t.	347
Totaal aantal bezoeken (enkel BC)	N.v.t.	402
Aantal unieke bezoeken (enkel BC)	N.v.t.	315
Totaal aantal bezoeken Archief	N.v.t.	37
Aantal unieke bezoeken Archief	N.v.t.	32
Totaal aantal aanvragen BC	N.v.t.	138
Totaal aantal aanvragen Archief	N.v.t.	37
Totaal aantal aanvragen	827	
Catalografie: aantal preciosa verwerkt	753	34
Catalografie: wetenschappelijke collectie verwerkt	725	33

Publiekswerking	RG	BC
Aantal rondleidingen	10	21
Aantal instagramposts en -verhalen	266	
Aantal volgers op Instagram	1587 (op 10 december 2024)	
Aantal expo's	1	2
Aantal bruiklenen voor expo's en andere activiteiten	1	2
Aantal volgers op X	769	557

Op X is BC niet meer actief - en velen samen met ons, want we zien ons aantal volgers dalen. Het aantal volgers op Instagram blijft wel gestaag stijgen.

Colofon

Contactgegevens

BC

dr. Maartje De Wilde
diensthoofd & conservator
maartje.dewilde@uantwerpen.be
+32 3 265 21 21

dr. Rik Van Daele
hoofdbibliothecaris
rik.vandaele@uantwerpen.be
+32 3 265 44 40

Departement Bibliotheek & Archief
Universiteit Antwerpen CST
Prinsstraat 13
2000 Antwerpen

RG

Kara Verboven
bibliothecaris & conservator
kara.verboven@uantwerpen.be
+32 265 43 67

prof. dr. John Arblaster
directeur Ruusbroecgenootschap
john.arblaster@uantwerpen.be
+32 3 265 57 81

Ruusbroecgenootschap
Universiteit Antwerpen CST
Grote Kauwenberg 34
2000 Antwerpen

Colofon

Redactie

Jef De Ridder
Maartje De Wilde
Kara Verboven
Lotte Tilborghs

Eindredactie

Jef De Ridder
Kara Verboven

Bijlage – Aanwinsten 2024

Bijzondere Collecties – Aankopen

- *Prognosticatie voor het Jaer ons Heeren M.D.C.C.XXXI inhoudende de op-komste der Jansenisten, als mede eenighe Brieven dies aengaende geschreven aen de Universiteyten van Loven en Douay ... gemaect door Joannes van Vlaenderen.* (Antwerpen: Verdussen, 1732)
- (Bijgevoegd:) *Nieuwen Europaenschen zak-register, ofte Antwerpschen Almanak met dobbel kronyke ... voor't Schrikkel-jaer MDCCCIV* (Antwerpen, 1840)
- (Bijgevoegd:) *De Vlaamsche keikop: schoolalmanak voor 1893-1894* (Antwerpen, Buerbaum-Van der Goten 1893)
- (Bijgevoegd:) *Nouvelle évaluation des pièces de monnaie* (Anvers, chez J.H. Heyliger, c.1810)

Van De Wiele 8-9 maart 2024. Collectiefocus: Verdussendruk

- Worthington, Thomas, *Rosarium sive psalterium beatae virginis Mariae à T.W.A. editum.* (Antverpiae: apud Joannem Keerbergium, 1604)
- (Bijgevoegd:) *Officium Passionis Jesu Christi ex oraculis Prophetarum desumptum* (Pariisi, typis Benedicti Morin, 1779)
- (Bijgevoegd:) *Albertus Silvaeducensis, Epitome rituum sacrorum ac caeremoniarum* (Antverpiae: typis Alexandri Everaerts, s.a.)

Van de Wiele 8-9 maart 2024. Collectiefocus: Antwerpse drukken.

- Harrewyn, Jacobus, *Les fortresses du Pays-Bas Royal* (Anvers: Jaques Peeters, [ca. 1690])

Van de Wiele 8-9 maart 2024. Collectiefocus: Antwerpse drukken, Geschiedenis van de Lage Landen.

- Meerbeecq, van, Jan, *Ongestadighe menscheyt historisch-gewijs betoont in de gedurige veranderlyckheydt van de werelycke saken*, (Plaats van uitgave onbekend: uitgever onbekend, 1721)

Aankoop Florisatus Antiquariaat. Collectiefocus: embleemboek.

- Marcus Justinus, *Ex Trogo Pompeio historia, diligentissime nunc quidem supra omneis omnium hactenus editiones recognita, & ab innumeris mendis, vetusti exemplaris beneficio repurgata. Huic accessit commentariolus, qui praeterquam quod historiae brevi rarem passim illustrat, multa insuper scitu non indigna addit* (Antwerpen: J. Steelsius, 1643.)

Arenberg 26-27 april 2024. Collectiefocus: Antwerpse drukken, Klassieke letterkunde.

- Cesare Baronio, *t'Roomsch martelaren-boeck naer den heysch vanden nieuwen calengier ende waerheyt der kercklijcker historien* (Antwerpen: H. Verdussen, 1600.)
- *Wercken der saligher ghesellen van S. Franciscvs ende mesvsteren van s.t Clara in devchde[n] en mirakelen claer [...]* (Antwerpen: H. Verdussen, 1622)

Arenberg 26-27 april 2024. Collectiefocus: Verdussendruk.

- Marcus Tullius Cicero, *De philosophia pars prima, id est, Academicarum questionum [...]. De finibus bonorum et malorum lib. V. Tusculanarum questionum lib. V.* (Lyon, J. Frellon II (by S. Barbierus), 1562)

Arenberg 26-27 april 2024. Collectiefocus: Prijsboek, Klassieke letterkunde, Geschiedenis van de UA Antwerpen.

- Carolus Maria Gasparoli, *Dialectica sive Manuductio ad logicam, dictata a R.P. Bar. De Somere, scripta a me Car[olo] Mar[ia] Gasparoli Antv[erpiæ] in Gym[nasio] S[ocietatis] I[esu] anno 1758* (Antwerpen, 1758)

Antiquariaat Quaritch. Collectiefocus: Jesuitica, Handschrift, Geschiedenis van de UA Antwerpen.

- Christianus Massaeus, *Cronica Massaei Cameracensis* (Antverpiae : excudebat Joannes Crinitus, 1550.)

Van de Wiele, 25 mei 2024. Collectiefocus: Antwerpse druk.

- Butkens, Christophe ; Diepenbeeck, van, Abraham [ill.] ; Borrekens, Mattheus [ill.], *Trophees tant sacres que prophanes de la duché de Brabant* (Anvers : chez Cristophre Jeger, [1641-])
- (Bijgevoegd:) Butkens, Christophre ; Harrewijn, Franciscus [ill.] ; Coster, D. [ill.] ; Diepenbeeck, van, Abraham [ill.], *Trophées tant sacrés que profanes du duché de Brabant* (La Haye : chez Chrétien Van Lom, 1724-1726. (Enkel Vol. 2))

Van de Wiele, 25 mei 2024. Collectiefocus: Antwerpse druk, Geschiedenis der Lage Landen.

- Quintus Curtius Rufus, *Hoogberoemde historie van t'leven ende de daden Alexandri de Groote* (Antwerpen : bij Martinus Verdussen, 1727)

Arenberg 27 juni 2024. Collectiefocus: Verdussendruk, Klassieke letterkunde.

- *Rhetorum Collegii Sancti Adriani oppidi Gerardimontani in Flandria, poesis anagrammatica sub Quintino Duretio Insulensi* (Antwerpen: Bellerus, 1641)

Arenberg 27 juni 2024. Collectiefocus: Antwerpse druk, prijsboek.

- Petrus Pennequin s.j., *Inleydinghe tot de liefde Godts in dry deelen bedeylt* (Antwerpen : by Hieronymus Verdussen, 1698)
 - Antwerps prijsboek, met een buitengewone kalligrafische prijs voor een meisje: Maria vander Velde, uitgereikt door de Jezuïeten (Jean Baptiste van Caukercke[?]).
- Jan Casper Gevaertius, *Hymenaeus pacifer* (Antwerpen: Plantijnse drukkerij, bij Balthasar Moretus, 1641)

Aankopen bij Marcus de Schepper. Collectiefocus: Prijsboeken, Geschiedenis van Antwerpen, jesuitica.

- Eustache Le Noble, *Contes et fables de Mr. Le Noble, avec le sense moral* (Amsterdam: chez George Gallet, 1700)

Van de Wiele, 18 oktober 2024. Collectiefocus: Fabelboeken.

- Jodocus de Damhouder, *Loci communes parium ac similium utriusque juris* (Antwerpen: Joannes Bellerus, 1601)

Van de Wiele, 18 oktober 2024. Collectiefocus: Antwerpse drukken, Rechtsgeschiedenis

Bijzondere Collecties – Schenkingen

- Aegidius Topiarius, *Conciones in evangelia et epistolas, quae dominicis diebus populo in ecclesia proponi solent : ecclesiastis omnibus moderni temporis summoperè utiles, è tabulis Dom. Laurentii a Villavicentio Xeresani elaboratae: pars hyemalis* (Antverpiae : apud Antonium Tylenium Brechtanum, 1574)
- (in convoluut samengebonden met:) Aegidius Topiarius, *Conciones in evangelia et epistolas, quae dominicis diebus populo in ecclesia proponi solent. Ecclesiastis omnibus moderni temporis summopere utiles, è tabulis D. Laurentii a Villavicentio Xeresani elaboratae : pars aestivalis* (Antverpiae : apud Antonium Tylenium Brechtanum, 1574)
- L. Coelius Lactantius Firmianus, *Divinarum institutionum libri VII . De ira Dei . De opificio Dei* (Antverpiae: apud Joannem gymnicum, 1539)
- L. Coelius Lactantius Firmianus, *Divinarum institutionum libri VII . De ira Dei . De opificio Dei* (Antverpiae: ex Officina Joan. Graphei, 1532)

Anonieme schenking. Collectiefocus: Antwerpse drukken, Klassieke letterkunde.

- John Gillies, *Histoire de l'ancienne Grèce, de ses colonies et de ses conquêtes*, dl. 2 (Paris: Buisson, 1787)
- Thomas Skinner Surr, *L'hermite de Londres, ou: Observations sur les mœurs et usages des anglais au commencement du XIXe siècle* (Parijs: Pillet, Pierre-Augustin-Jacques-François, 1820-1822). Vol.1

Schenking Guido Marnef.

- Marquis van Astorga [Antonio OSORIO], *Het leven van Ferdinand Alvarez de Toledo, hertog van Alba. Behelsende desselfs afkomst, geboorte, opvoeding en toeneming in alle ridderlijke, en voornamentlijk in de krijgs-oeffeningen*, 2 v. ('sGravenhage: by Meyndert Uytwerf, en Engelbregt Boucquet, 1701)

Schenking EHC. Collectiefocus: Jesuitica

- Helmont, van, Joannes Baptista, *Ortus medicinae, id est initia physicae inaudita : progressus medicinae novus, in morborum ultionem, ad vitam longam* (Amsterdam: Elsevier, 1652)

Schenking Hendrik Deelstra.

- Alexey Murashko, *Lorem ipsum : testus nostra nihil interest* (Plaats van uitgave niet gekend : LNB, 2024.)

Schenking Letse collega's.

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap – Aankopen

Meneer Devroe (particulier), januari 2024

- Collectie prekenhandschriften

Chris Dols (particulier), januari 2024

- Een verzameling Zuid-Nederlandse heiligen- en devotieprenten (ca. 1700, met de hand ingekleurd).

Van de Wiele, 8 maart 2024

- 188: Loyola, de, Ignatius, *Exercitia spiritualia*. Antwerpen: Michiel Cnobbaert, 1676
- 189: convoluut:

Zachmoorter, Michiel, *Sponsus Sanguinum (Den Bloedighen Bruydegom)*. Antwerpen: Geeraert van Wolsschaten, 1650

Nakatenus, *Het Hemels Palm-Hof*. Audenaerde: Petrus Joannes Vereecken,

Chrysostomus, Johannes, *Van die voersichticheyt Goods in druck lyden oft quellinge des duyvels*. Antwerpen: Symon Cock, 18/08/1546
- 194: *Stigtelyke Uytbreiding der Litanie van O.L. Vrouwe van Loretten. Op Rym gestelt tot Geestelyk vermaak en vermeerdering der devotie tot de selve Alder-heylygste Maget en Moeder Godts Maria*. In 't ligt gegeven door M.V.D.L. Brussel: J.J. Boucherie, 1760
- 204: Rosweyde, Petrus Heribertus SJ, *Generale legende der heylighen met het leven Jesu Christi ende Marie vergadert uut de H. Schrifte, Oude Vaders [...]*. Antwerpen: Verdussen, 1649
- 208: Vervuust, Gerardus, *Pro sanctissimo die parasceves conciones tres*. Antwerpen: Jan van Keerberghen, 1594

Florisatus Fine Books, 30 maart 2024

- Huygen, Pieter, *De beginselen van Gods Koninkryk in den mensch*. Amsterdam: Wed. Pieter Arends, 1690
- Klinkhamer, Govert, *Stichtelyke Zinnebeelden en Bybel-stoffen*. Amsterdam: Jacobus Hayman, 1740
- Luyken, Jan, *Jesus en de ziel*. Amst: wed. P. Arentsz, 1689
- Nerrincq, Franciscus, *De goddelycke voorsienigheyt*. Antwerpen: Ignatius, 1710
- *Typus mundi*. Antwerpiae: Apud Ioan. Cnobbaert, 1627

Van de Wiele, 15 mei 2024

- 69: Katern uit een gebedenboek: *Cardinales quaedam orationes*

Arenberg Auctions, 27 juli 2024

- 431: Een collectie van 444 devotieprenten, waarvan een groot deel met de hand geschilderd op perkament en papier.
- 1076: Collectie van Liturgische liederen en getijden in het Latijn
- 1136: De Crock, Olivier, *Gheestelycken lust-hof der Carmeliten beplant met verscheyden lieffelycke bloemekens [...]. I. deel [- II. deel]*. Antwerpen: C. Woons (J. Van Meurs), 1659 (1661)

Arenberg Auctions, 12 oktober 2024

- 733: Brunner, Andreas, *Fasti mariani cum divorum elogiis in singulos anni dies distributis [...]*. Antwerpen: Cnobbaert, 1637
Augustino, à sancto, Michael, Maria. In-leydinghe tot het landt van Carmelus, ende beproevinghe van syne vruchten, [...]. Brussel: Vivien, 1659
- 801: David, J., *Den doolhof der ketteren*. Trognésius, 1605
Van Geluwe, Arnout, *Den af-ghetrocken masscher van het vermomdt ghereformeerd louter woordt Godes [...]*. Antwerpen: Wed. J. Cnobbaert, 1652
- 803: *De verreezene Hippolytus, ontdekkende de natuur, eigenschappen, toemeloze hartstochten, onkuische liefde en ydelheid der vrouwen [...]*. Amsterdam: Bos, G., 1732

Van de Wiele, 19 oktober 2024

- 676: Derieuw, Philip, *[Mengeling van teksten en gebeden]*. Leffinge, 1811-1815
- 759: Huydevettere, L. de. *De generale legende van alle Heylighen des gheheelen jaers*. Antwerpen: Trognésius, C.J., 1628
- 763: Natalis, Hieronymus. *Adnotationes et Meditationes in Evangelia quae in sacrossanto missae sacrificio*. Antverpiae: Hendricum & Corneliu Verdussen, 1707

Burgersdijk en Niermans, 13 november, 2024

- Brunner, A., *Fasti Mariani cum civorum elogiis in singulos anni dies distributi*. (waarschijnlijk) Antwerpen: Cnobbaert, 1630

Marks Ausloos (particulier, kleinzoon van volkskundige Maurits De Meyer), 11 december 2024

- Een collectie van 700 devotieprenten

Arenberg Auctions, 14 december 2024

- 436: Bedevaartsvaantje van Sint-Lambertus in Ekeren, 17de eeuw
- 1002: Fabri, Johannes, *Van d'Euangelische misse, ende die waerheyt des lichaems ende bloets Christi lesu, int sacrament des outaers [...]*. Antwerpen: J. Verwithagen voor P. van Keerbergen, 1568

- Prent van een Antwerpse Begijn (geschonken door prof. Dr. John Arblaster)
- Incunabel *Plutarchi Chaeronensis Apophtegmata ad Traianum Caesarem. Apophtegmata Laconic* (geschonken door Paul Begheyn SJ)
- Acht devotionele werkjes uit de 19de eeuw (geschonken door de collega's van de Ergoedbibliotheek Hendrik Conscience)

Bibliotheek van het Ruusbroecgenootschap – Tijdelijke bruikleen

Niet van toepassing